

Originalalet

Nummer 1 • 2022

**Inget om oss utan oss!
Klubba som klubba, puck som boll
Årsberättelsen - trist upprepning från år till år
eller litterär upplevelse?**

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

Inget om oss utan oss!

Folkrörelsearkivet deltar åren 2021-2022 i projektet Inget om oss utan oss! som handlar om hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) kom till 2006. Fokus ligger på att dokumentera hur de svenskar som var med och tog fram den arbetade, men även hur Sveriges regering och olika myndigheter agerade vid dess tillblivelse. Konventionen började gälla i Sverige 2009.

Projektet, som finansierats av Allmänna arvsfonden, ägs av Handikapphistoriska föreningen och drivs av Fonden för mänskliga rättigheter. Folkrörelsearkivets roll är att bevara materialet som tas fram inom projektet och göra det tillgängligt för forskning.

I projektet intervjuas de svenskar som arbetade med konventionen och dessa intervjuer kommer att bevaras hos oss. De kommer också, åtminstone delar av dem, att publiceras på plattformen Alvin samt i bokform och därigenom bli tillgängliga för allmänheten. Vi kommer också att bevara de handlingar som framställs, till exempel protokoll från möten med styrgruppen och referensgruppen inom projektet.

Vi hoppas att boken ska bli en inspirationskälla för våra medlemsföreningar inom funktionshinderrörelsen till att skriva sin egen historia. För den är värd att bevaras. Funktionshinderrörelsen är den rörelse som i modern tid påminner mest om våra gamla traditionella folkrörelser, där människorna kämpade för rättigheter och bättre levnadsvillkor, ja för ett bättre samhälle helt enkelt. Den har vuxit kraftigt och brutit ny mark, förändrat samhällets syn på funktionsnedsättningar och åstadkommit mycket för funktionsnedsatta - även om en viss försämring tycks ha skett på senare år i ett hårdnande samhällsklimat.

Något som är unikt med konventionen CRPD (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) är att den i huvudsak arbetats fram av målgruppen själv. Representanter

från de olika världsförbunden inom funktionshinderrörelsen, med flera svenskar på ledande positioner, träffades under några år på regelbunden basis, i framför allt FN-huset i New York. Där diskuterade och stöpte man de olika texterna och formuleringarna som ingår. Cirka 70-75 % av konventionen är skriven av representanter från funktionshinderrörelsen.

Innan konventionen antogs hade svenske (före detta biträdande socialministern) Bengt Lindqvist varit med om att ta fram de standardregler som FN fastslog 1993. Under åren efteråt var han också FN:s särskilda rapportör kring efterlevnaden av dem. Konventionen kan sägas vara en utveckling och utvidgning av standardreglerna.

Värt att påpeka är att konventionen inte innebär några särskilda rättigheter för funktionsnedsatta som går utöver vad andra har. Den är bara en specificering av FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Konventionen består av ett antal artiklar, som var och en pekar på olika områden där funktionsnedsattas villkor måste beaktas för att de också ska kunna omfattas av de allmänna mänskliga rättigheterna.

FN:s deklaration (även kallad "allmänna förklaring") är ett politiskt ställningstagande som uttrycker ett ideal, men en konvention är juridiskt bindande för de medlemsländer som undertecknat den. Vart fjärde år kontrollerar FN hur konventionen efterlevs av de olika staterna. Men det är inte frågan om en tävlan i "vem som gör mest för funktionsnedsatta", där länderna jämförs sinsemellan. Utan det som jämförs är istället hur funktionsnedsatta har det i respektive land, i förhållande till den övriga befolkningen i stort.

Ur artikel 3 - De allmänna principerna:
"Fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället."

"Personer med funktionsnedsättning är en naturlig del av den mänskliga mångfalden."

Klubba som klubba, puck som boll

Få förknippar IFK Uppsala med ishockey, men faktum är att föreningen var representerad i Sveriges första hockeylandslag som deltog i OS i Antwerpen 1920. Året därefter spelades den första hockeymatchen i Sverige mellan IFK Uppsala och Berliner Schlittschuh Club på Stockholms stadion.

Sverige fick sina första erfarenheter av ishockey 1920 då man något överraskande ställde upp med ett lag i OS i Antwerpen. Initiativtagare var Raoul Le Mat, inflyttad amerikansk affärsman och ishockeyspelare, svenskamerikanen Ernst Viberg och fotbollsgeneralen Anton Johanson. Även Idrottsbladets chefredaktör, Torsten Tegnér, tillfrågades om det djärva projektet:
– Nästa år blir det Olympiska Spel i Antwerpen, sade Johanson till Tegnér, och Mr Le Mat anser att Sverige bör ställa upp. I ishockey. Vad anser du om det?
– Jag säger att våra bandyspelare ligger bra till för att pucka hockey. Klubba som klubba och puck som boll.

Två IFK:are i truppen

Truppen till sommar-OS i Antwerpen utgjordes av 13 man. Då det inte fanns några aktiva hockeyspelare att tillgå i Sverige kom truppen till största delen att utgöras av bandyspelare. Endast tre man hade tidigare erfarenheter av ishockey och i de fallen rörde det sig om hockeyspelande svenskar som bodde i Tyskland. Av bandyspelarna kom två från IFK Uppsala, Einar Lindqvist och Seth Howander. IFK:s legendariske bandymålvakt, Sven "Sleven" Säfwenbergs, ansågs självskriven i laget, men petades av Fotbollförbundets Anton Johanson sedan han uttryckt sig alltför självsäkert om sin plats i laget vid banketten efter 1920 års bandyfinal.

– Ja, nu har man en härlig tid framför sig, sade Sleven. Först skall man till Helsingfors och spela bandy, och sedan skall man resa ned till Antwerpen för att spela ishockey. Johanson hörde Slevens kommentar och "fotbollsiktatorn", som var en impulsiv herre, tvekade inte att peta Sleven från OS-truppen. Senare under året fick dock Sleven

vakta Sveriges mål i Europamästerskapet, då Tjeckoslovakien besegrades i turneringens enda match med 7-4. Slevan blev då europamästare i sitt livs andra hockeymatch!

Under Le Mats ledarskap bekantade sig truppen med det nya spelet. Träningarna förlades till Stockholm där laget under en kort period kunde träna på is, men när den smält fick träningarna istället förläggas till Stadions korridorer och omklädningsrum. I dessa sprang spelarna omkring i vad som i allt väsentligt var bandyutrustning och inledningsvis hade man endast bandyklubbor att tillgå. När de från Amerika beställda klubborna blev försenade, försökte sig Viberg på att designa egna. En fabrik i Uppsala åtog sig tillverkningen, men misslyckades. Sådana var alltså träningsförhållandena för våra allra första "Tre Kronor"!

Förlorad final blev fjärdeplats

I spelens öppningsmatch ställdes Sverige mot värdnationen Belgien som hade många års erfarenhet av hockey. Stödda av en fanatisk hemmapublik väntade sig de flesta att nybörjarna från Norden skulle få storstryk, men det visade sig till sist att den kontinentala hockeyn inte kunde mäta sig med två decenniers bandykultur. Det skridskoskickliga Sverige vann med hela 8-0 och IFK:s egen "Linkan" svarade för två av målen. Det svenska laget spelade tufft och den kanadensiske domaren fick i halvtid be svenskarna att ändra spelstil. – Svenskarnas idé om ishockey var att slå ner varje belgisk spelare och sedan ta den fria pucken, berättade han.

I turneringens andra match besegrades Frankrike med 4-0 och sedan väntade Kanada i spelens final. Kanada var helt överlägsna och vann med 12-1. Att Sverige överhuvudtaget lyckades göra mål betraktades som en stor bragd. Turneringen spelades dock

enligt det så kallade "Bergvallska systemet", vilket innebar att Sverige tvingades fortsätta att spela om placering. Mot USA blev det förlust med 7-0 och i kampen om bronset vann Sverige inledningsvis mot Schweiz, men förlorade sedan mot Tjeckoslovakien med matchens enda mål. I matchen mot Tjeckoslovakien vann Sverige skottstatistiken med hela 48-2! Det blev till sist en fjärdeplats för det svenska laget.

Första matchen på svensk mark

Den första ishockeymatchen i Sverige spelades den 30 januari 1921 på Stockholms stadion mellan IFK Uppsala och Berliner

Schlittschuh Club. De tyska mästarna hade skrivit till Svenska Fotbollförbundet och bett att få komma till Sverige och göra "ishockeypropaganda", men vilka skulle de spela mot?

Då det vid den här tiden inte fanns några svenska hockeylag gick förfrågan istället till de elvafaldiga svenska mästarna i bandy, IFK Uppsala. Utmaningen antogs, trots att man samma dag skulle spela DM-final i bandy mot Upsala IF. IFK:s lag mot Berliner SC utgjordes av Sven Säfwenberg, Louis Woodzack, Seth

Månsson, Sune Almkvist, Einar Lindqvist och Gustaf Bard. Den senare var inlånad från IK Sirius. Matchen mottogs med stort intresse och över 2 000 personer infann sig på Stadion för att se på den nya sporten, däribland kungen och kronprinsen. Sporttidningarna hade rapporterat utförligt från OS-turneringen i Antwerpen och man hade inte varit blyga med att framhäva spelets tuffa karaktär. Hockey var helt enkelt en sport för riktiga karlar!

Dålig hockey på vattensjuk plan

Matchdagen bjöd på blidväder med regn och isen täcktes av stora vattenpölar. Trots detta rapporterade den samtida pressen

om att publiken hade stor behållning av tillställningen. Vad som särskilt fångade deras uppmärksamhet var koncentrationen och intensiteten i spelet. Dessutom hade de stort nöje av de många tacklingarna och omkullåkningarna. Spelet bakom målen var ett nytt inslag och man fann det särskilt komiskt att betrakta målvakternas ängsliga uppsyn när spelarna rotade efter trissan bakom deras ryggar. Roligast av allt var kanske ändå utvisningarna som uppfattades som en effektiv och bra bestraffning och det blev inte lite applåder när Uppsalas Sune Almkvist och tyskarnas Dr Holzboer tvingades uppsöka utvisningsbåset tillsammans.

Som hockeymatch betraktat tycks dock spelet ha lämnat en hel del övrigt att önska. Signaturen Glokar Well i Idrottsbladet, tillika domare i matchen, får bli vår vägvisare bakåt i tiden:

– Och dock var denna match urusel på sitt sätt. Ty ishockey bör vara tio gånger snabbare än det spel som visades i Stadion. Uppsalienarna hade för litet begrepp om de tekniska och taktiska finesserna i spelet och berlinarna voro för dåliga skridskoåkare för att mot de snabba motståndarna helt enkelt kunna utnyttja sin bättre uppfattning av spelet och sin säkerhet i samspel. Uppsalienarnes bättre skridskoåkning avgjorde matchen. [...] Uppsalas stora fel var att de pressade för hårt och grötade ihop sig framför mål. Särskilt under andra halvlek blevo därför vissa perioder framför tyskarnas mål rena sländet och huggandet i isen, som absolut icke har med verklig ishockey att göra. Kors, om canadensarna hade varit där, då hade målen duggat in så tätt som regndropparna!

Bäst på plan var, i alla fall enligt Glokar Well, Einar Lindqvist som jämfördes med den sämste i amerikanernas lag i OS. Det var en komplimang. Linkan var den förste att göra mål i matchen och blev således den förste målskytten i en svensk hockeymatch någonsin.

IFK ägde matchen i första halvlek och gick upp till 4-0 efter ytterligare två mål av Lindqvist och ett av Bard. I andra gjorde den tidigare DM-finalen sig påmind och IFK tröttnade och tillät tyskarna att komma in i matchen. Glimm kunde skyffla in 4-1 bakom Säfwenberg i IFK-kassen, men sedan blev det

Sven "Sleven" Säfwenberg och tjeckernas hockeymålvakt vid EM 1921. Sverige besegrade Tjeckoslovakien i turneringens enda match och Sleven blev europamästare i sitt livs andra hockeymatch.

inga fler mål. Tyskarna som kommit till Sverige för att lära oss spela ishockey fick se sig besegrade – av ett bandylag.

Årsberättelsen - trist upprepning år från år eller litterär upplevelse?

Jag erkänner - i mitt jobb med att translitterera årsberättelser handlar det mesta om trista upprepningar. Så många medlemmar, så många styrelsemöten, vilka som ingått i styrelsen, kontingentens storlek, omsättning under året osv. Allt brukar avslutas med en bön om större engagemang från medlemmarna under det kommande året.

Jag har full förståelse för att inte alla kan skriva lika roande som Tage Danielsson gör när han författar en årsberättelse för "Svenska Ord", men lite omväxling skulle vara trevligt.

Några guldkorn finns dock. En sekreterare med författarambitioner griper pennan och låter orden flöda. Inte bara den egna verksamheten får uppmärksamhet - även de stora världshändelserna kommenteras. Några exempel från en favorit, Lantarbetareförbundet Harg skriver i årsberättelsen 1939:

"Kamrater! Under skuggan av ett världskrig, går vår avd: att fira sitt 20 års jubileum. Mycket har hänt sedan förra årsskiftet. Världen har blivit en avgrund av ondska, blint hat och skadegörelselusta. Blod flyter, länder ödeläggas, folk underkuvas, nationella och mänskliga värden krossas under krigets järnhäl."

Kriget fortsätter...

Mänskligheten har fått uppleva den fjärde krigsjulen, där de folk som äro direkt engagerade i de väldiga tvekamp som rasar över jordklotet fortfarande kämpar. På ena sidan kämpar de som i sin ofelbara frälsningslära funnit sin framtidsuppgift i att härska i kraft av sin överlägsna ras. Och vid sidan av dem kämpa det folk vars ledare funnit livets och levandets storhet i att leva farligt. På den andra sidan är de folk grupperade som funnit sig tvingade att till slutet kämpa sig igenom olyckornas år i blod, svett och tårar för att åt en framtid säkra det som då är kvar av mänskligt värde och individuell frihet."

Äntligen fred....

"1945 avslutar ett år som kommer att stå ristat med eldskrift i världshistorien. Då nådde det grymmaste av alla krig sitt slut och segern stannade hos de makter civilisationen tagit i sin tjänst. Ur sammanbrottet för den nazistiska världsherretanken steg nöd och lidande för alla jordens folk men också hoppet om en ny och bättre värld en ny och bättre form för sammanlevnaden mellan folken."

Några år senare finns dock oron ännu kvar....

"Blicka vi tillbaka finna vi att drömmen om de till plogbillar omsmida svärden verkar mera avlägsen än någonsin."

"De människor i skilda länder, som formar våra öden och likt normorna spinner de ödestrådar på vilka vår framtid hänger, är utan tvekan besjälade av en god vilja. Men resultatet av deras möda blir inte alltid de goda föresatserna likt. Allt mänskligt är ofullgånget, endast naturen kan uppvisa en fullkomlighet, som i all sin enkelhet gör den tyste iakttagaren stum av häpnad."

Vissa tankar känns lika aktuella idag som de var då....

"Hetsen i arbetet och under fritiden ökar. Med jäktet och kappjakten på minuterna och sekunderna följer en oros-känsla, som plågar människan även under fritiden. Hon kastar sig från det ena nöjet till det andra från det ena äventyret till det andra. Och är oftast lika otillfredsställd. Det nya året nalkas med allt vad det innebär av förväntan och förhoppning. De goda föresatsernas tid är inne. Den tid då väl de flesta hejdar sig ett ögonblick för att lyssna till nyårsklockornas manande malmklang den natt, som borde vara den tystaste och icke

den skränigaste. Den natt, då varje människa skulle inom sig söka finna den väg som bär mot framåtskridande utan att någon annan behöver trampas under fötterna. Att inom sig söka finna viljan till samverkan till hänsynstagande, till uppriktighet, till ärlig strävan att se till det gemensamma bästa.”

Nu är ju allt inte lika ödesmättat och tungt som beskrivningen av andra världskriget och dess efterdyningar. Man kan även finna fyndiga och ironiska uttryck i årsberättelserna.

Elektrikerförbundet Uppsala 1924 angående timlönens storlek;

”Men att det under årens lopp gått arbetsgivarna i blodet att elektrikererna alltid skulle vara dåligt betalda, förmodligen ansågo de en viss färdighet i konsten att leva på och under svältgränsen skulle vara uppnådd, det visade de svar avd. erhöill på sin begäran, ty krypande bakom avtalet, blev det ett blankt nej.”

Avdelningen gjorde ändå ett försök och lade fram ett förslag på timlöner, reaktionen lät inte vänta på sig...

”Innehavaren av V.H. Söderbergs Elektr. Byrå, tappade då alldeles huvudet, i det han bad sina montörer att fara till en ort, som enligt senaste kyrkomötet skulle vara avskaffad, och att de ej voro sena efterkomma uppmaningen, det vill säga inte bokstavligen, men att lämna sina platser, var ju en självklar sak.”

Nåväl, allt ordnade sig till sist....

”Herr V.A. Söderberg hade emellertid efter en veckas betänketid kommit till det kanske förut litet otänkbara faktum att en elektrisk byrå nog i en rätt så avsevärd mån är beroende av montörer, och att dessa äro fullt lika mycket värda som snickare och andra handverkare varför han bad sina arbetare komma åter, och betalade dem efter avd. förslag.”

Förutom att njuta av poetiska formuleringar och småskrattna åt ironin i vissa årsberättelser har jag lärt mig några nya ord och uttryck.

I Hotell o restaurang/Kvinnliga fackföreningens årsberättelse från 1921 skriver man att:

”...mötet i Juli blev inhiberat på grund av att medlemmarna glömt sig hemma.”

Låter så mycket bättre än att säga att man struntade i mötet.

Inom Beklädnadsarbetareförbundet hade man 1952 problem med att få människor att gå och rösta:

”En agitation för årets riksdagsmannaval hade även gjorts, men ändå hade det påvisats att många varit valskuddare.”

Frisöranställdas förbund var 1928 djupt upprörda över att ej hantverkskunniga utövade deras yrke:

”8 Maj tillsändes Kakelungsmakareförbundet en skrivelse i anledning av att en av dess medlemmar bönhasat inom vårt yrke.”

Som jag skrev i början - guldkorn finns!

Undrar ni vad Tage Danielsson skrev - jag ska inte undanhålla er nöjet att läsa årsberättelsen för år 1963:

”Jag hade mycket roligt förra året. Vi fick åka till Göteborg och Malmö och i somras fick vi gå på Gröna Lund och jag fick en våffla. Och en dag fick vi gå på Televisionen och vart insläppta i det stora nya radiohuset och där hade dom kaffe i en vagn som det rann ur. Televisionen är hemskt viktig.

Sen har vi ju det trevligt i våran stuga där vi gör upp eld och donar och tänker ut saker som vi ska göra när vi blir större. Då ska vi bli hemskt rika säger farbror Hasse så vi kan engagera Gustaf af Ornäs.

Ja det var vad vi gjorde förra året.

Jag tycker det är väldigt kul alltihop och det bästa av allt tycker jag är när man får full och tacksam ansvarsfrihet.

Hälsningar från oss alla och må så gott. Tage Danielsson, verkst. dir.”

Öppettider

Måndag stängt

Tisdag 10-18

Onsdag 10-16

Torsdag 10-16

Fredag 10-12

Lunch 12-13

Bevara din
förenings
historia

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

den är unik